

Hangö
Regi: Trine Falch.

Light & Easy
Av och med Oblivia.

Harlequin
och med Blaue Frau.

Uha Valkeapää
Foto Hoffrén.

s Slati

ne Glow
allikainen

HANGÖ TEATERTRÄFF 2019:

FÖRNYELSE ELLER RETROSPEKTION?



Billedtekster

- s. 145 *Mumiebrun*, av och med Men Suzie Wang.
Regi: Trine Falch. Foto: Bo Krister Wahlström
s. 146 *Harlequin* av och med Blaue Frau. Foto: Blaue Frau
s. 147 Rasmus Slati. Foto: Niklas Ekman
s. 148 Niko Hallikainen. Foto: Niklas Ekman

Fotnote

1 Kanadensiska förlaget Harlequin är en av Europas största utgivare av skönlitteratur med kvinnor som främsta målgrupp. De ger i huvudsak ut kärleksromaner i pocket. Böckerna följer ett tydligt narrativtmönster där kvinnans perspektiv skildras i det erotiska mötet med mannen.

T

Teaterträffen är placerad i den tidigare kurorten Hangö, som utgör en sorts finlandssvensk societetsidyll. Träffen har förut i huvudsak samlat den finlandssvenska teaterbranschen kring det gångna årets mer lyckosamma föreställningar, med främst svenska gästspel.

De sista tre åren har den nya ledningen tagit sikte på att etablera en regelrätt scenkonstfestival. Man programmerar och prioriterar numer det fria fältets produktioner, gärna urpremiärer och internationella gästspel. Det är färre föreställningar som varvas med workshops, seminarier och givetvis fester för att skapa ett reflektionsrum kring utvecklingen av scenkonst i allmänhet och finlands-svensk teater i synnerhet.

Folkspel

Ett av gästspelen är *Listening Party* av isländska koreografen Ásrún Magnúsdóttir. Jag såg stycket under festivalen Everybody's Spectacular 2017 i Reykjavik. Hennes metod och föreställningsstruktur är mer eller mindre densamma efter spelningar runt om i Europa och nu i Hangö. Hon involverar en grupp ungdomar, som tar fram en playlist med sin favoritmusik och formar scener till låtarna. Föreställningen följer listan, och



inför varje låt motiverar respektive ungdom sitt val, efterföljt av scennumret. Magnúsdóttir har en finkänslig teknik för att få gruppen att känna sig fri och ta plats på scen. Till de senaste poplåtarna och klassiska hits av Beatles och Queen med fler spelar ungdomarna sig själva trovärdigt. Det är med en portion nervositet och självsäkerhet, precis så att det upplevs som autentiskt, men likväl är det tveksamt. Man frågar sig vem ungdomarna gör detta för, speciellt med tanke på musikvalet, spelar de för sin egen skull eller kanske för att glädja sina föräldrar? Det är i all fall en oemotståndlig energi och livsbejakande kraft som föreställningen genererar. Men ett stråk av sentimental nostalgi infinns sig oundvikligen i den publik som inte längre är ungdom.

Förra året gästade kanadensiska Mammalian Diving Reflex med *Nightwalks with Teenagers* och i år är det Magnúsdóttir. Genom dessa publikinvolverande gästspel pekar festivalen på nya former av deltagandekultur innanför scenkonst. De knyter an till teatertruffens tradition av att presentera just folkspel. Det är på sätt och vis en utveckling av genren. Det är tillika scenkonst som prövar att hitta former som utgår från ungdomarnas verklighet, och på deras egna pre-

missar, som i bästa fall utmanar den vuxnes blick. Verken förmår i bästa fall att upphäva uppdelningen av publiken i ålderskategorier och möjliggör generationsöverskridande samtal.

Retrospektion – en blick framåt?

Något av den tillbakablickande känslan följer mig under festivalen. Tre av urpremiärerna står de väletablerade inhemska scenkonstnärerna Oblivia, Blaue Frau och Juha Valkapää & Taito Hoffrén för. Dessa har verkat i två decennier och deras arbeten visades tidigare på Baltic Circle. Det norska kompaniet Susie Wang, med de forna Baktruppen-medlemmarna Trine Falch och Bo Krister Wallström gästas med *Mumiebrun*. Ett kompani som kan sin postmoderna läxa med självreflexiv scenkonst och vars pågående arbete är ett återtagande av teatermaskinens illusionsskapande kraft. Handlar det så om tillbakablickande programinslag för att se framöver?

Oblivias mellanspel

I äldreboendet Astreas uppehållsrum bildar det vackra dagsljuset som sipprar in genom de höga fönstren fonden för *Light & Easy*. Här möts jag av de tre oersättliga karaktä-

rerna Annika Tudeer, Timo Fredriksson och Anna-Maija Terävä, som utgör kärntruppen i Oblivia efter Anna Krzysteks plötsliga bortgång 2017. Stycket tar just utgångspunkt i förlusten. Med Oblivias omistliga nedskalade spelstil rör sig karaktärerna i ett enkelt mönster. Var för sig utvecklar de ett säregnet precis rörelsematerial. Det påminner nästan om tics, som ibland är ljudliga, utan anspänning. Gruppens annars ironiska hållning får ge vika åt en sorts uppriktighet som undgår att bli sentimental. Den öppna enkla formen ger utrymme för personliga ingångar, och kanhända, om man så önskar, deltagande i en sorgprocess.

Stycket känns som ett slags mellanspel, säkerligen ett personligt slutkapitel för utövarna, i kompaniets mångåriga repertoar i den mening att verkets uppriktighet pekar ut en angelägen väg framåt, då ironin kan kännas en aning överflödigt i en tid där så mycket står på spel. Jag är därför förvåntansfull inför kompaniets kommande föreställning där de ger sig i kast med det tyska begreppet «verdrängen», som är en träffande metafor för vår förnekande kultur som tycks förtränga historiska som samtida problem.

...kropparna glider
...rymd stämning i
...i gott festhumör
...ance with some-

...bekanta feminis-
...s underhållande.
...mance-estetiken
...då man inte ver-
...orisk förankring.
...sentimentalt och
...llas inte heller de
...med någon kon-
...nehållet. Jag får
...t ironiserar över
..., och att de äldre
...tar mer som staf-
...t. Jag frågar mig
...i dialog med bell
...sara Ahmed som
...och kärlek, eller
...För jag blir nyfi-
...an nakenhet, or-
...ikdeltagande och
...den sexuellt fri-
...och performance-
...h hur vi lever i
...dagens senkap-
...med andra ord
...xualitet och rela-
...om i scenkonsten
...här agiteras det
...värde i sig, men
...a dimensionerna
...rm av underhåll-
...jag, att gruppen
...änstfullt sätt just
...scenkonst, hade
...da frågeställning-
...ångbortnad och
...ning, utan att för
...illande.
...ga Antonia-pris
...mod och mång-
...eater tilldelades
...det icke-hierar-
...ia grupper i sin

...tar över små bekymmer och större farhågor,
...från det som inte får yppas till vår miljöång-
...st. Men det finns också en udd. I skelett-
...sminkat ansikte och dräkt förklarar Valkea-
...pää sin ångest, som Hoffrén försöker hålla i
...styr genom att påkläda honom olika skydd
...som hjälm, plastsköld och baseballträ. Snart
...står Valkeapää i kravallutrustning, likväl
...radd. Hoffrén bäddar ner honom i full mun-
...dering och sjunger en vaggvisa för att få ho-
...nom till ro. Det är en motsägelsefull bild, Val-
...keapääs figur är både ångestfull och hotfull.
...Den visar hur vi skyddar oss för att stävja
...vår rädsla, och hur skyddet blir någon annans
...fruktan, som är talande för vår polariserade
...samtid. I sin enkla direkthet lyckas förställ-
...ningen ge utlopp för rädslor som bubblar un-
...der ytan i en form som förmår oss att tala om
...dem. Det i sig är en smula hoppingivande.

Onekligen har dessa inhemska kom-
...panier tidigt hittat sitt sceniska språk, som
...med tiden har fördjupats och vars frågor
...känns relevanta, men att de tar sådan plats
...i festivalprogrammet är utmärkande. Just
...därför hade jag önskat att festivalen på nå-
...got sätt adresserade detta till exempel genom
...att kontrastera dem mot yngre kompaniers
...scenspråk. Ett sådant uttalat perspektiv ute-
...blir, vilket paradoxalt nog ger ett lite daterat
...skimmer över festivalen.

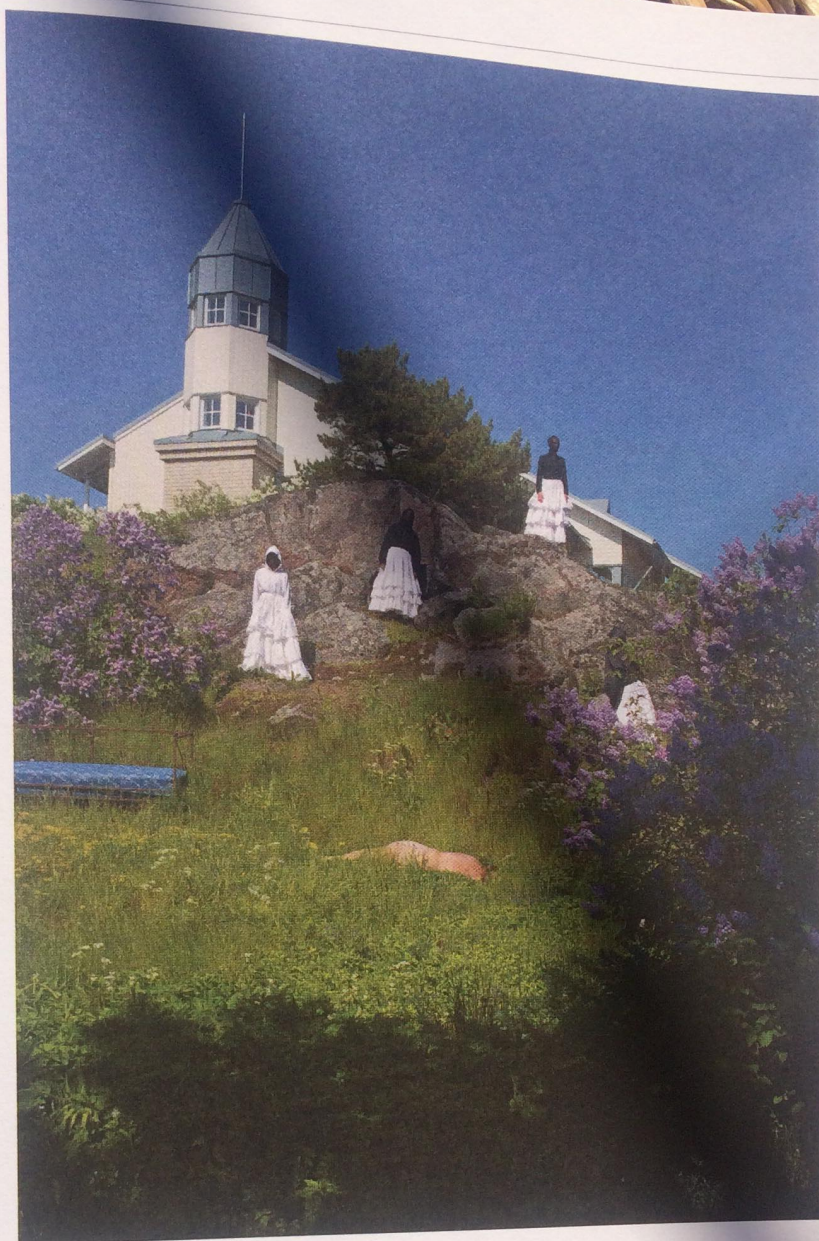
I programmarginalen

Vid sidan av huvudföreställningarna tar jag
...del av seminarier, klubbprogram, och work-
...shop-redovisningar. I ett av seminarierna dis-
...kuterades det fria finlandssvenska teaterfäl-
...rets nuvarande infrastruktur. Tyvärr deltog
...inte de kulturpolitiska aktörerna, häribland
...den viktiga Svenska Kulturfonden. Deras
...närvaro hade varit ett ypperligt tillfälle för
...att skapa dialog. Och inte minst borde dessa
...organ ge sin syn i saken, då diskussionen i
...hög grad kom att handla om hur de nuva-
...rande stödsystemens former går i otakt med
...den egentliga utvecklingen av scenkonstfäl-
...tet. Scenkonstaktörerna efterlyste ett större
...ansvarstagande av organen, speciellt Svenska
...Kulturfonden, vilket är en rimlig förväntan
...på fonden.

Landskapsbilder

Rasmus Slätis, skådespelare och en av med-
...grundarna till Nya Rampen, arbetade med en
...grupp unga skådespelare. Dessvärre fick jag
...bara en kort inblick i Slätis arbete då man
...för varje dag skiftade spelplats och det inte
...var helt enkelt att följa med, i ett annars tätt
...program.

Med masker, kjolar och ibland i bar
...överkropp placerar sig gruppen i gränzoner
...(ekoton) mellan natur och by eller i tätbebyg-
...gelsen. Genom meditativa små rörelser inte-
...greras gruppen med den omgivande miljön.
...När jag själv kommer till ro, så är det som
...om landskapet tar sig in i deras kroppar, och
...att de blir en del av landskapet. Dessa enkla
...poetiska tablåer är lockande. I ögonblick in-
...ger de en känsla av att karaktärerna upphävs,



att vi umgås i tid. Där tror jag mig se en in-
...tressant estetisk och politisk potential.

Materialet som presenterades var
...endast ansatser, knappt skisser. Jag hade
...därför gärna sett Slätis utveckla arbetet. Jag
...hoppas att fler scenkonstnärer, nationella
...som internationella, i paritet med Slätis blir
...inbjudna av festivalen för arbete med att ut-
...veckla och pröva nya sceniska koncept i rela-
...tion till festivalen och platsen framöver.

Senkapitalistisk realism i besvärjande ordströmmar

Puben och festlokalen Maret är teaterträffens
...mötesplats om kvällen. Som en sidohändelse,
...i det uppslupna sorlet efter några druckna
...öl, går Niko Hallikainen på scen. Lokalen
...fångas av hans maniska hypnotiska ordflöde
...som han läser direkt från sin iPhone in i mik-
...rofonen mot en lågmäld elektronisk ljudbild.

Ordmassorna sköljer över publiken.
...Vi försöker komma ifatt orden. Vi följer med
...i en slags fördröjning, ända tills han avbryter
...flödet och blir stående och ser ut över loka-
...len, så kommer vi ikapp orden och hans and-
...ning. Samtidigt släpper det hypnotiska grep-
...pet, för en kort stund, och väver samman
...festlokalens brus med föreställningens ord.
...De beblandar sig. Den suggererande effekten
...ger en förstärkt närvaro och livsnerv till situ-
...ationen, när han väl fortsätter sin besvärjan-
...de läsning. Detta mästras till fulländning av
...Hallikainen. Hans teknik är veritabel. Det är
...som livet självt: hastigt, rörligt, i ett ständigt
...blivande, till utmattning och utbränning.

Low Income Glow är skriven för
...att oreras och är grundad i post-marxistisk
...analys utan att för den skull bli opersonlig.
...I spänningen mellan suicidal uppgivenhet
...och vitalistisk kampvilja är det som att han
...genom ordmassorna prövar att skapa ett ter-



Blaue Frau & ÖFA-kollektivt – underhållande feminism?

Den populära bokserien *Harlequin*¹ är underlaget för finska Blaue Fraus och svenska ÖFA-kollektivets premiärer. Ofta använder grupperna humor för att förlösa deras feministiska agenda och de nya styckena är inte några undantag.

Vi leds in på scengolvets mitt. Vi blir sittande tätt intill varandra på kuddar, med en bok i handen. ÖFA-kollektivet träder in i rummet till medeltida musik iklädda harlekin-kostymer. I berättande form återges de snaskiga situationsbeskrivningarna från böckerna där kvinnan sukter efter mannens sexuella inviter och aktiva roll. Publiken roas och fnittrar åt de harlekinska plattityderna. Allteftersom börjar historierna glida in i varandra. Harlekinerna söker varandras blickar i ett berättande som blir alltmer upphetsat, sexualiserat och som snart övergår till en

utagerande lesbisk grupporgie som utspelas mitt bland publiken. Vi lämnar lokalen i ringdans efter den humoristiska hyllningen till en frigjord flytande sexualitet bortom heterosexuella tvångströjor.

Det bjuds på mousserat vin före den glada publiken kommer in i den nu dunkelt belysta scenlokalen. Blaue Frau står iklädda aftonklänningar vid mikrofon-stativ. De mässar teoretiska utläggningar av Alain Badiou, Jacques Lacan och Slavoj Žižek kring kärlekens kraft och monogami som motstånd i senkapitalismens konsumtionssamhälle. Rösterna manipuleras i feedback looppen som skapar distans och ambivalens kring utsagorna. Aktörerna klär stegvis av sig samtidigt som de gång på gång faller till golvet och krampaktigt upprepar brottstycken av den citerade texten. Efter den utdragna sekvensen tar de i bruk en fruktmixer, dricker skumpa och river boksidor i stycken. Naturligen bli det kletigt och

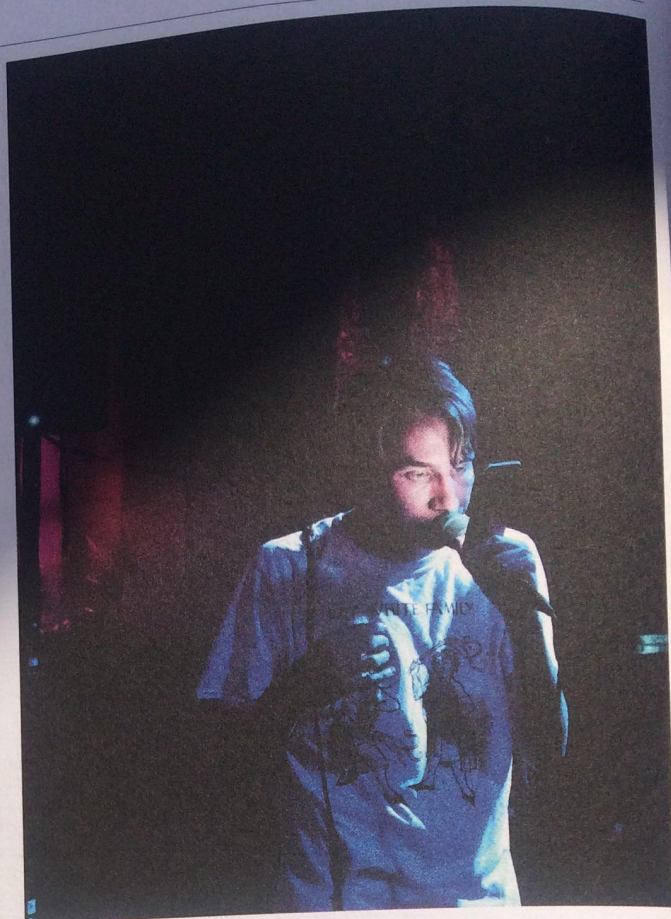
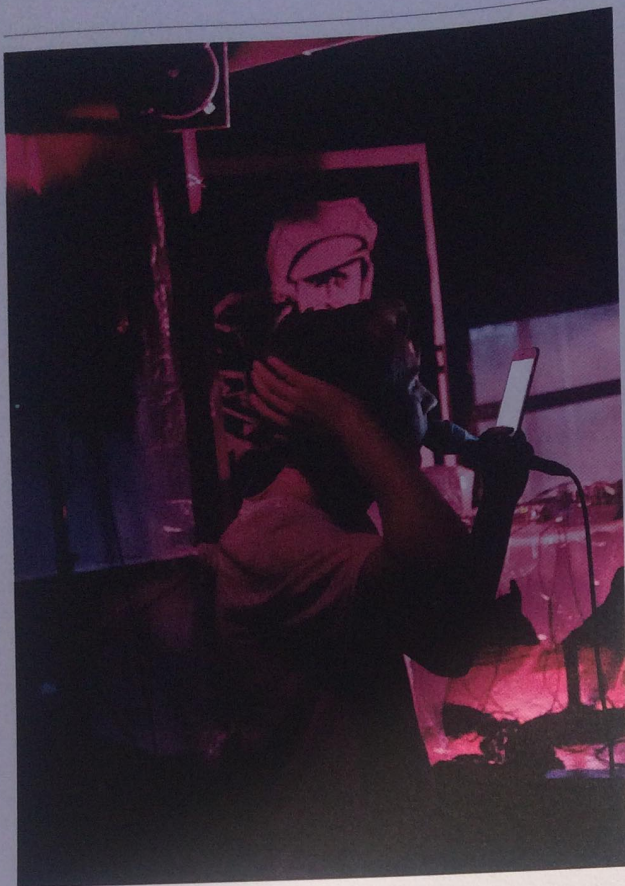
i takt med att de insmorda kropparna glider över scenen uppstår en upprymd stämning i publiken. Vi lämnar lokalen i gott festhumör till tonerna av «I wanna dance with somebody».

Stycket serverar välbekanta feministiska analyser. Det är bitvis underhållande. Den konventionella performance-estetiken känns en aning påklitrad, då man inte verkar intressera sig för en historisk förankring. Uttrycket blir därför nästan sentimentalt och avpolitiserat. Tyvärr behandlas inte heller de teoretiska resonemangen med någon konsekvens för formen eller innehållet. Jag får intryck av att man närmast ironiserar över den post-marxistiska teorin, och att de äldre herrarnas grubblerier fungerar mer som stafage. Det känns ganska tunt. Jag frågar mig varför man inte valt att gå i dialog med bell hooks, Julia Kristeva eller Sara Ahmed som flitigt diskuterat tvåsamhet och kärlek, eller sexpositiva Annie Sprinkle. För jag blir nyfiken på sammanhanget mellan nakenhet, orgier, erotik, begär, lust, publikdeltagande och aktivism som var uttryck för den sexuellt frigörande utopiska rörelsen och performancekonsten under 60-talet, och hur vi lever i konsekvenserna av detta i dagens senkapitalistiska samhälle. Det är med andra ord ouppklarade frågor kring sexualitet och relationsmönster i vår vardag som i scenkonsten är väl värt att belysa. Men här agiteras det för frigörelse, som har ett värde i sig, men då de historiska och politiska dimensionerna uteblir, resulterar det i en form av underhållningsfeminism. Själv önskar jag, att gruppen som ihärdigt och på ett förtjänstfullt sätt just har arbetat med feministisk scenkonst, hade fördjupat sig i de ovannämnda frågeställningarna för att skapa en mer mångbottnad och problematiserande föreställning, utan att för den delen sluta vara underhållande.

Teaterträffens årliga Antonia-pris som premierar konstnärligt mod och mångfald inom finlandssvensk teater tilldelades *Harlequin*. Juryn lyfte fram det icke-hierarkiska samarbetet mellan fria grupper i sin prismotivering.

Opretentiös berättande teater

Med *Ten journeys to a place where nothing happens* (2010) introducerade Juha Valkeapää och Tito Hoffrén sin populära opretentiösa berättarteater. Deras avväpnade charmiga tilltal, som undviker att bli pojkaktigt, tillåter dem att ställa naiva, men svåra frågor, utan att bli löjliga eller förlora allvar. Det gör de också i *Fear*. I sitt berättande tar duon hjälp av Niina Lehtonen Brauns målade bildkollage som tillsammans med barnteckningar om rädslor beklär väggarna, och brev om fruktan skrivna till duon. I ett register av iscensatta bilder och berättelser väcks våra egna rädslor till liv, som vi håller för oss själva eller delar kollektivt. För även om det rör sig om vår oro så försätter Valkeapää och Hoffrén oss i en trygg och familjär atmosfär. Det är en aning rörande och lite jobbigt när vi medite-



ritorium i den senkapitalistiska ordningen för de underordnade subjekten, som prekariatet och andra minoriteter. Hatet, skammen och själväcklet upprepas, men i ögonblick genom det krävande ordandet lyfter subjektet ur negationerna.

*«He uses his upper class luxury time to lick my low life expectancy
the bedroom leaking the secret texts of our differentiated flesh,
Telling our temporary story to the open green and blue world,
a lollipop licked til it's ready to be cracked wide open
I like to have sex with rich people,
because their lives are so empty, I like the craving that it leaves»*

Hallikainen bryter upp den uppsluppna (kiva) finlandssvenska feststämningen. Den marginala rösten skaver mot klass, heterosexuallitet och vithet som osäkrar rummet och gör det reellt.

«The inferno spreads, the electricity goes out,

*Taking everyone down,
All the upper class beauty secrets burn and
All the middle class escapism disrupts
In the cracked tones of this low income glow»*

Det är glimrande i sin raka dedikerade framställning.

En egen väg

Genom tre år har man lyckats förändra teaterträffen till ett festivalformat. Det är en förutsägbar modell och man följer en väl utstakad väg, med en blandning av nationella produktioner och internationella gästspel.

Däri ligger också utvecklingen för finlandssvensk teater, inte som ett isolerat fenomen, utan som en del av det finska scenkonstfältet med nyfiken utblick mot Norden och Europa. Det är just i denna dynamik som teaterträffen kan fylla en viktig funktion för de finlandssvenska aktörerna, som för det finska teaterlandskapet.

Men som tidigare nämnts fanns det underlag för att rama in delar av programmet en i sorts retrospektiv där man kunde sett närmare på utvecklingen mellan este-

tik och samhälle. Och kanske det är just så, att teaterträffen i sin utvecklingsfas tyr sig till beprövade modeller och det etablerade, för att finna stadga och stabilitet. Detta berör även den generella retrospektionen i vår kultur, som tycks befinna sig i ett konstant nu, som elegant döljer att vi per automatik tar till det beprövade, i tron om att vi pekar framåt. I en tid där vi tycks undvika de länge historiska linjerna, och istället vänder oss till det bekanta, välkända och etablerade, för att hantera vår vilshenhet i samtidens snabba föränderlighet och komplexitet. I ljuset av detta tror jag att teaterträffen har en viktig roll att spela, nämligen att våga gå bortom det etablerade och insistera på att framhäva det som öppnar för de nya, de verkligt nya scenkonstnärliga positionerna. Jag saknar därför en personlig konstnärlig hållning, en vilja att gå sin egen väg, ett insisterande på att framhäva det som öppnar för nya scenkonstnärliga positioner, att ha något på hjärtat som berör fler än scenkonstens aktörer. Kort sagt ett program sprunget ur en konstnärlig nödvändighet och personlig relevans, något vi anar i programmets marginaler.